

“MUHABBAT SIMFONIYASI” ROMANING BADIY XUSUSIYATLARI

Toshpo'latov Muhridin

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10002756>

Annotatsiya. Ushbu maqolada “Muhabbat simfoniyasi” romanining badiiy xususiyatlari haqida ma'lumotlar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: “Muhabbat simfoniyasi”, yozuvchi, roman, asar.

ARTISTIC FEATURES OF THE NOVEL "SYMPHONY OF LOVE".

Abstract. This article provides information about the artistic features of the novel "Symphony of Love".

Key words: "Symphony of Love", writer, novel, work.

ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ РОМАНА «СИМФОНИЯ ЛЮБВИ».

Аннотация. В данной статье представлена информация о художественных особенностях романа «Симфония любви».

Ключевые слова: «Симфония любви», писатель, роман, произведение.

Turkiy xalqlar yozuvchilarining badiiy bisotidan o‘rin olgan sevgi-muhabbat mavzusi dunyo adabiyoti ixlosmandlari qalbidan munosib joy egallab, mazkur umuminsoniy tuyg‘uning turfa jilolarini, go‘zalliklarini tarannum etib kelmoqda.

Qodiriyning “O‘tkan kunlar”, “Mehrobdan chayon”, Chingiz Aytmatovning “Jamila”, “Sarvqomat dilbarim”, Rashod Nuri Guntekinning “Choliqushi” kabi nasriy asarlarida turkiy xalqlarning fe‘l-xo‘yi, ajdodiy tutumlari, qadriyatlarini, munosabatlari barq urib turgan sevgi-muhabbati yuksak badiiy zirvaga ko‘tarilganki, bu asarlar bugungi kun kitobxonlarini ham hayajonlantirib kelmoqda.

Rashod Nuri Guntekinning “Muhabbat simfoniyasi” (mazkur romanni tarjimon Miraziz A‘zam asliyatdan o‘zbekchaga o‘giran bo‘lib¹, asar asliyatda “Dudoqdan yurakka” nomi ostida chop etilgan – M.T.) romani ham yuqoridagi fikrimizga misol bo‘la oladi.

Roman tashqi tuzilishi jihatidan uch qismdan iborat. Baxtsiz sevgi haqidagi bu romanning eng muhim qahramonlari Kanon va Lamiadir. Romanning syujeti shu juftlik atrofida harakatlanadi. Romanning birinchi qismida Kanon va Lamia haqida hikoya qilingan bo‘lsa, ikkinchi qismi Lamiaga, uchinchi qismi esa Kanonga bag‘ishlangan.

¹ Qarang: Guntekin Rashod Nuri. Muhabbat simfoniyasi (tarj. M.A‘zam). – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. – 336 b.

“Muhabbat simfoniyasi” romanini adib “kundalik” uslubida bitgan bo‘lib, “Birinch bo‘lim”da Kanonning oilasi, o‘tib-ulg‘aygan muhiti, bolalik va talabalik yillari, Yevropaga borib mashhur rassom bo‘lib qaytishi, Nemat Honim bilan bo‘lgan muhabbati, Jovidon bilan unashtirishi, Lamia bilan birga bo‘lish, Lamiani tark etishi tasvirlanadi.

“Ikkinchi qism” butunlay Lamiaga bag‘ishlangan. Lamia Kanondan homilador bo‘lganini hech kimga aytmaydi. Bu sharmandalikni eshitmaslik uchun Kutahyaga, amakisi Rizo bey huzuriga borishi, Mayor Kamol Bey, Kamol Beyning tabib jiyani Vedat bilan tushunmovchilik natijasida Kamol Bey uni tark etishi va Vedatning Lamiaga taklifi bu qismda sodir bo‘lgan voqealar sifatida asar syujetini taranglashtiradi.

“Uchinchi qism” Kanon yozgan kundaliklardan iborat. Ushbu bo‘lim boshqa ikki bo‘limdan farq qiladi. Voqealar Kanon nazaridan o‘quvchiga yetkaziladi. Kanon Jovidonga turmushga chiqqaniga ikki yarim yil o‘tib, shon-shuhrat va san‘atga bo‘lgan muhabbati odamlarni xursand qilmasligini tushunib, eski kunlarni qo‘msaydi. Bir kuni kechasi xotinidan ajralib, o‘zini yolg‘iz va baxtsiz his qilganida, kundalik yurita boshlaydi. U kundaliklarini muntazam ravishda, odatda yolg‘iz qolganda yoki xotini uxlab yotganida yozadi. Bu bobda Lamiani qo‘lga kiritib, o‘ylab o‘tirmay ketgan, uni telbalardek sevgan, keyin pushaymon bo‘lgan Kanonning boshidan kechirgan qiyinchiliklari so‘zlab berilgan. Kanon o‘zini yolg‘iz his qiladi, xotini Jovidondan uzoqlashadi, yangi asarlar yaratmagani uchun mazaxlanadi, chinakam sevgan insoni Lamia ekanligini anglab, uni yana ko‘rish ishtiyoqida yonadi. Ana shu voqea-hodisalar tasvirini adib yuksak iste’dod bilan tasvirlaydi.

“Muhabbat simfoniyasi” romani jami 332 sahifadan iborat bo‘lib, romanda shon-shuhratdan buzilgan yosh skripkachi o‘zini ehtiros bilan sevadigan qizaloqni qo‘lga kiritishi, so‘ngra sevgi o‘tkinchi zavq ekanligini aytib, uning ham, qizning ham hayotini barbod qilishi haqida hikoya qilinadi.

Rashod Nuri Guntekin sevgini ikki so‘z bilan ta’riflaydi. Muallifning fikricha, ishq – bu zahardek kuchli tuyg‘u bo‘lib, labdan boshlanib, yurakka yetib borishiga to‘sqinlik qilib bo‘lmaydi.

Yozuvchi ushbu romanda e’tibor qaratgan yana bir mavzu – “nikoh”. Kanonning fikricha, erkak turmushga chiqadigan va baxtli bo‘ladigan ayol go‘zal, jozibali, zamonaviy, boy, odobli, san’atni tushunadigan va Jovidon kabi madaniyatli bo‘lishi kerak. Jovidon va Lamia bilan solishtirganda, Lamia Jovidonning ko‘zni qamashtiruvchi shousiga nisbatan oqarib ketdi. Lamiadan uning Kanonga sof, samimiy, mehribon yurakdan boshqa taklif qiladigan hech narsasi yo‘q. Kanon Jovidondek oliy tabaqadan bo‘lgan shov-shuvli ayolga uylanganida umrining

oxirigacha baxtli bo'laman, deb o'ylardi, lekin ko'p o'tmay xato qilganini anglab yetdi. Jovidonning ko'rsatuvi Kanonni ko'zni qamashtirdi, bundan tashqari u sevgi, mehr, samimiylilik, iliqlik, yaqinlik kabi tuyg'ulardan ham mahrum edi. Biroq atrofdagilar Kanon va Jovidonni bir-biriga qiyoslab, ularni namunali juftlik sifatida ko'rsatishdi. Kanon xotiniga hech qachon yaqinlik sezmas, o'zi his qilgandek harakat qila olmasdi. Ular orasida har doim rasmiy xushmuomalalik mavjud. Turmush qurganiga qaramay, u doimo yolg'izlik tuyg'usini his qildi.

Guntekin Kanon-Jovidon nikohiga asoslangan holda o'quvchilariga juda muhim ifodaviy ishoralar beradi. Muallifning fikricha, Kanon-Jovidon nikohi noto'g'ri nikohdir. Muallif sevgi va ishqiy munosabatlar yo'qligini, faqat tashqi ko'rinishga, ko'zbo'yamachilikka, atrofdagilarning gapiga aldanib tuzilgan nikohlar baxt keltirmasligini tushuntirishga harakat qiladi.

“Meni boshqa hayot, boshqa mahallaning jozibasi o'ziga tortdi. Bir necha yil davomida men o'zimni boshqa odam deb o'yladim, men sevaman va baxtliman deb o'yladim, lekin tabiat o'z hukmini chiqaradi. Mastlik kechasi ertalab boshlandi. Ko'z oldimdan o'sha davlatning barcha qandillari o'chib ketdi”². (336-bet)

Reshat Nuri Guntekin bu romanida yoshlarga, ayniqsa ota-onalarga “kasb tanlash” haqida muhim xabarlar beradi. Ota-onalar farzandlarini kasb tanlashda erkin qoldirishlarini istaydi. Bolalarni juda yaxshi kuzatish, ularning qiziqishi va qobiliyatiga mos kasbga yo'naltirish, bu borada qo'llab-quvvatlash kerak. Farzandlarimizning qiziqish va qobiliyatini e'tiborsiz qoldirib, ularni faqat o'zimiz yoqtirgan va xohlagan kasblarga yo'naltirsak, katta xatoga yo'l qo'ygan bo'lamiz. Inson o'ziga yoqqan kasbni tanlasa, muvaffaqiyatga erishadi va o'z ishini zavq bilan bajarishdan mamnun bo'ladi.

“Muhabbat simfoniyasi” romanida jiyani Kanon saboqlaridan ko'ra skripka chalishni ko'proq o'ylashini bilgach, Soyib posho g'azablanadi. “Bu bola erkak bo'lmaydi, deb yolg'on gapirdimmi? Maktab o'qituvchilaridan uyaldim... Har kelganda nolishadi... U (qiyinchilik bilan) Xeyamola bilan darsdan o'tadi... U ham men uchun... Darslarini skripkaga qaratish o'rniga bersa-chi? endi... Jiyanim cholg'uchi bo'ladi, to'ylarda lo'lilar bilan xushchaqchaq kayfiyatda o'ynaydi”³. Kanon amakisining kuchi bilan muhandislik maktabiga yuboriladi. O'z xohishi bilan bormagan bu maktabni zo'rg'a bitiradi. Muallif bu yerda Soyib poshoning kasb tanlashga ta'sirchan munosabatini noto'g'ri deb biladi. Soip posho jiyanining musiqaga bo'lgan qiziqishi va iste'dodini e'tiborsiz qoldirdi. Akasidan farqli o'laroq, Malak Xonim o'g'lining o'zi sevgan ishini qilishiga bor kuchini sarflaydi. Qashshoq hayot kechirishlariga qaramay, o'g'lining kelajagi, baxti,

² Ko'rsarilgan asar. – B. 294.

³ Ko'rsarilgan asar. – B. 41.

o'zi sevgan ishi haqida gap ketganda, otasidan meros bo'lib qolgan etikdo'kon do'konini sotadi. Onasidan olgan bu pulga Kanon Yevropaga boradi, u yerda ishlaydi va konservatoriyaga boradi, musiqiy iste'dodini oshiradi. Darhaqiqat, Kanon to'rt yildan so'ng taniqli san'atkor sifatida vataniga qaytadi. Muallif Malak Xonimning o'g'lini kasb tanlashda ozod qilib, sevgan kasbi bilan shug'ullanishida qo'llab-quvvatlashini ibratli xulq sifatida ko'rsatadi.

Qo'shnining g'iybati Lamianing mayor Kamol bekni tark etishiga sabab bo'ladi. Kamol bek mish-mishlarga aldanib, xotini Lamia jiyani Vedat bilan uni aldayapti, deb o'ylaydi. Lekin bu asl emas. Aslida Lamia erini aldamagan. Bir kuni Lamia Vedatning ov paytida yaralanganini eshitadi. Qiziq, Vedat turgan uyga boradi. Vedatga hech narsa bo'lmaganini ko'rib, yengil tortadi. Vedat ov paytida terisini tetikda ushlab oldi. Lamia zudlik bilan uyga qaytmoqchi bo'lsa, mezbon ayol uni choy ichmasdan qoldirmasligini aytib, qolishini talab qiladi. Mehmon xonasida Vedat va Lamiani kutib oladi. Ular isinishlari uchun xonaga barbekyu ham olib keladi. Biroz vaqt o'tgach, ular mangaldan chiqadigan tutun bilan zaharlanadi. Ammo g'iybatdan zavqlanadigan qo'ni-qo'shnilar bu voqeani o'zlaricha talqin qiladilar, ko'ngillarigacha ziynatlaydilar.

“Muhabbat simfoniyasi” romanida tasvirlangan asosiy obrazlar, bizningcha, quyidagi jadval asosida tavsiflanadi:

1. **Kanon.** U hayotni omadsiz boshlagan, lekin ishga intilish bilan ko'tarilgan inson. Uning eng muhim xususiyati hissiyotlilikidir. U onasiga juda bog'langan, uning o'limi uni juda charchatadi.

2. **Lamia.** Bizning xina hayotdan juda ko'p azob chekadi, lekin u bardosh bera olgan va qurbonlikning timsoliga aylangan. U sevgisi kabi hissiyotlarga ham ega. Uni musiqaga ishqibozligi bilan aniqlash mumkin.

3. **Jovidon.** U birinchi navbatda malika. Bu o'lchovda his-tuyg'ular va fikrlar ham ajoyibdir. U Kanonni yaxshi ko'radi, lekin nikohlarini davom ettira olmadi. Uni sovuqqon deb ta'riflash mumkin.

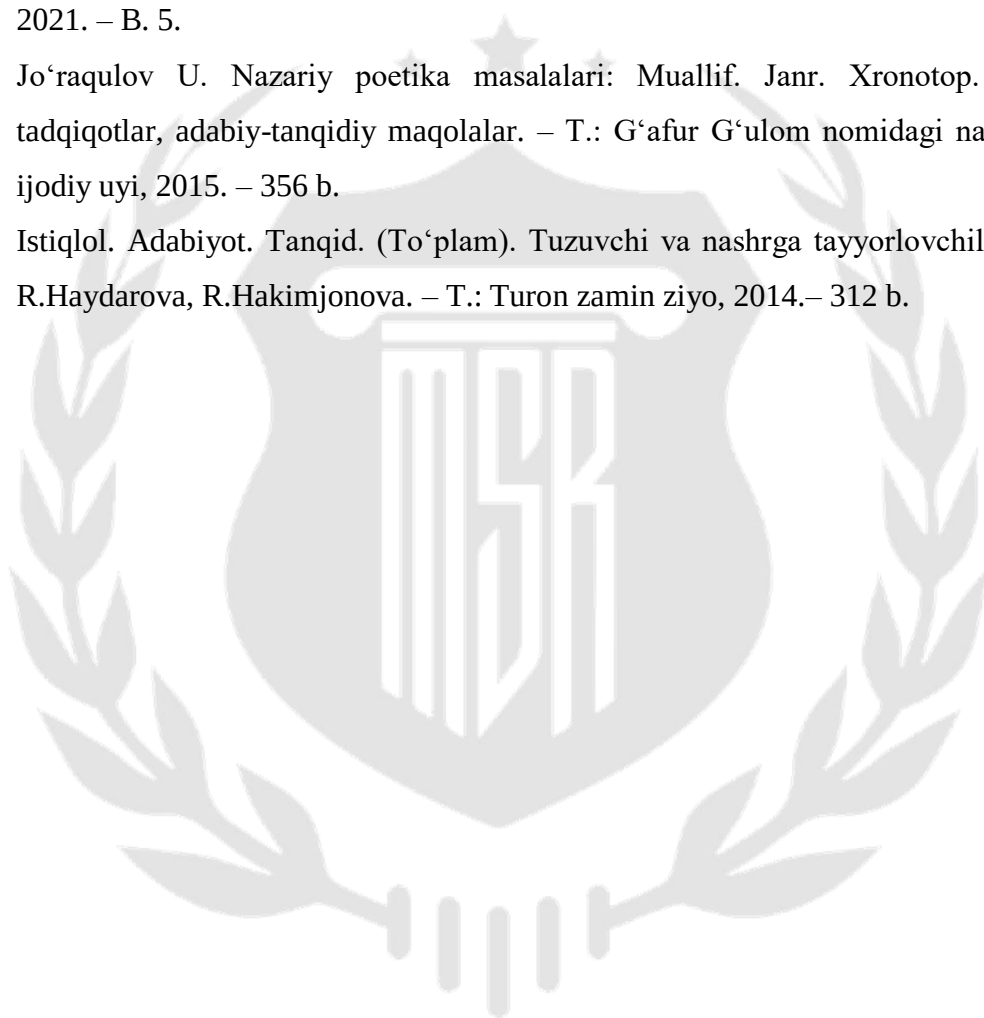
4. **Soib Posho.** Uning hayotidagi eng muhim narsa bu hokimlik. Jarohat olganidan keyin bu ishni tashlab ketishga majbur bo'ldi. U mashhur bo'lganidan keyin Kanonga bo'lgan muhabbati ortdi.

5. **Kamol Bey.** Umum xarakteri ijobiy. U Lamiani yaxshi ko'rardi, lekin Vahdat voqeasi uning sevgisini tugatish uchun yetarli edi.

6. **Ne'mat Xonim.** U turmush qurgan bo'lsada, Kanon bilan ishqiy munosabatda bo'lgan. Bu sevgi uchun Lamiadan foydalanishni salbiy xatti-harakatlar deb hisoblash mumkin.

REFERENCES

1. Guntekin Rashod Nuri. Muhabbat simfoniyasi (tarj. M.A'zam). – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. – 336 b.
2. Guntekin Rashod Nuri. Choliqushi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. 512 b.
3. Guntekin R.N. Yashil kecha (turkchadan M.A'zam tarjimasi). – Toshkent: Zukko kitobxon, 2021. – B. 5.
4. Jo'raqulov U. Nazariy poetika masalalari: Muallif. Janr. Xronotop. Ilmiy-nazariy tadqiqotlar, adabiy-tanqidiy maqolalar. – T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2015. – 356 b.
5. Istiqlol. Adabiyot. Tanqid. (To'plam). Tuzuvchi va nashrga tayyorlovchilar: S.Quronov, R.Haydarova, R.Hakimjonova. – T.: Turon zamin ziyo, 2014.– 312 b.

MODERN SCIENCE
& RESEARCH